

ARYEL SANAT -
TAJNI NAUK, KRISHNAMURTI IN PREOBRAZBA

TAJNI NAUK, KRISHNAMURTI IN PREOBRAZBA

ARYEL SANAT

teozofija v sloveniji

Aryel Sanat

TAJNI NAUK, KRISHNAMURTI IN PREOBRAZBA

Naslov izvirnika: The Secret Doctrine, Krishnamurti and Transformation

Izvirnik izdal: Aryel Sanat / Elektronska objava - URL ni več dostopen

Prva elektronska izdaja

Prevod, prelom in izdal: Anton Rozman

Slika na naslovnici: Aryel Sanat

Leto izdaje: Ljubljana, 2022

Publikacija je brezplačna

Avtorske pravice © Teozofija v Sloveniji 2022

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID: 125754371

ISBN: 978-961-6561-78-5 (PDF)

TAJNI NAUK, KRISHNAMURTI IN PREOBRAZBA

ARYEL SANAT

*Primerjalna študija učenj
Helene Petrovne Blavatsky in Jidduja Krishnamurtija
v zvezi s preobrazbo zavesti
- izvorno objavljena na
www.teosofia.com/transformation1.html*

teozofija v sloveniji

Vsebina	Stran
<i>I. Poglavlje - Tajni Nauk</i>	5
<i>II. Poglavlje - Viktorijanska teozofija</i>	10
<i>III. Poglavlje - Viktorijanski zen</i>	16
<i>IV. Poglavlje - Skrivnostni jezik</i>	21
<i>V. Poglavlje - Sedem ključev</i>	27
<i>VI. Poglavlje - Stihi zena</i>	32
<i>VII. Poglavlje - Glas tišine</i>	36
<i>VIII. Poglavlje - Kalachakra tantra</i>	42
<i>IX. Poglavlje - Krishnamurti in preobrazba</i>	47

1. Poglavje

Tajni Nauk

“Tajni nauk” H. P. Blavatsky so univerzalno priznali kot knjigo, ki je priskrbelo osnovo za vsa temeljna učenja nove dobe. Skrbna raziskava, od Gurdijeve do Ramthe, od Alana Wattsa do Davida Spanglerja, od Sigmunda Freuda in Karla Junga do Vasilija Kandinskega in njegovih številnih naslednikov, od Alice Bailey do Edgarja Mitchella, od Manlya Palmerja Halla do Williama Irwina Thompsona, od Rudofa Steinerja do Johna Whitea, od Edgarja Caycea do Kena Wilberja, je pokazala, da pristop do večne filozofije, ki ga prinaša *Tajni Nauk*, omogoča gradbeni oder za zagon njihovega dela in pogosto tudi za njihove glavne teze. [1]

[1] Dokaze o močnem vplivu H. P. Blavatsky na številna kulturna dogajanja v 20. stol., lahko na primer najdete v njenem življenjepis, ki ga je napisala Sylvia Cranston, *The Extraordinary Life and Influence of Helena Blavatsky, Founder of the Modern Theosophical Movement*, New York, Tarcher/Putnam, 1993 (še posebej v 7. poglavju, The Century After). Nato v številnih dobrih raziskovalnih delih, ki jih je napisal James Webb, kot sta na primer *The Occult Underground*, La Salle, Il., Open Court, 1976, in *The Harmonious Circle: The Lives and Work of G.I. Gurdjieff, P.D. Ouspensky, and Their Followers*, Boston: Sham-

Prodorno, strastno zanimanje za zelo različna vprašanja in prakse, kot so različne oblike meditacije na enem koncu spektra, do kristalov na drugem koncu - in številna psiho-biološka in druga prepričanja in prakse - razkrivajo, da gre za podobno poreklo. Kulturna renesansa na Japonskem, v Indiji in drugih Azijskih deželah (ki je sprožila številna dogajanja v 20. stoletju) prav tako kaže na to, da jo je mogoče povezati z istim virom.

Vendar pa se, navkljub vsemu njegovemu vplivu, sedaj zdi, da prave, globlje prvine v *Tajnem nauku* - ki kažejo na to, da srce tajnega nauka, te zelo stare in globoko vplivne večne filozofije - niso bile ustrezno raziskane. Te prvine kažejo, kakor bomo pokazali v nadaljevanju, na nujnost, da poiščemo psihološka učenja, ki jih je mogoče najti v tem delu. Kajti, če ne vzamemo v obzir teh psiholoških učenj, potem je praktično neizogibno, da se stvar konča v zmedi in v napačnih tolmačenjih.

Metafizične omejitve

V preteklosti so na *Tajni nauk* gledali izključno kot na metafizično razpravo. Ta osredotočenost na metafizični vidik *magnum opus* H. P. Blavatsky je odgovorna za precejšnje število raziskav tega, kar bi lahko imenovali intelektualni vidik večnega učenja. Po drugi strani pa se je na nesrečo takšna enosmernost odrazila v daljnosežnih omejitvah. Isto bi lahko rekli za preučevanja večne filozofije v dvajsetem stoletju in za učenja gibanja nove dobe.

Vendar pa psihološko razumevanje tajnega nauka - ki je osnova za knjigo *Tajni nauk* in za večna učenja - kaže na predhodno nepričakovane povezave

bhala, 1987. V delu Alana Wattsa *In My Own Way. An Autobiography*, New York, Pantheon, 1972 (mehka vezava, New York: Vintage, 1972). Pa tudi v delu Kathleen J. Regier, *The Spiritual Image in Modern Art*, Wheaton, Quest, 1987, in knjigi Gail Levin in Marianne Lorenz, *Theme and Improvisation: Kandinsky & the American Avant-Garde 1912-1950*, ki je pospremila razstavo, ki jo je v Bostonu, Torontu in Londonu organiziral Dayton Art Institute in objavil Bulfinch Press, 1992.

z delom J. Krishnamurtija. Skrbna raziskava nam namreč razkrije, da so te povezave ključne za boljše razumevanje tako Blavatske kot Krishnamurtija. Najbolj bistveno točko teh tesnih odnosov bi lahko izrazili na naslednji način: Bistvo *Tajnega nauka*, kakor tudi Krishnamurtijevih vpogledov in opazovanj, je človekova preobrazba. Toda medtem ko je izraz "človekova preobrazba" tesno povezan s Krishnamurtijem (obstaja celo niz njegovih video posnetkov, ki se imenuje *The Transformation of Man* - Človekova preobrazba), pa je morda za ušesa tradicionalističnega študenta velikega dela H. P. Blavatsky dokaj nenavadno, da bi bil povezan tudi s *Tajnim naukom*. To je mogoče pripisati temu, da je bil v preteklosti poudarek pri preučevanju *Tajnega nauka* bolj na metafizičnih vidikih učenja kot pa na njegovih številnih drugih razsežnostih, še posebej psihološki. Ta poudarek se je izkazal za izrazito zgodovinski, saj je velika večina novodobnih učenj, ki svoje poreklo naslanjajo na HPB, sledila navadi, da se *Tajni nauk* tolmači kot delo, ki naj bi prinašalo predvsem metafizično učenje. Podoben vzorec je mogoče najti tudi pri preučevanjih večne filozofije v 20. stol., ki so vsa temeljila na domnevnih metafizičnih osnovah *Tajnega nauka*. Tovrstne študije so težile k temu, da bi se osredotočile na konceptualni okvir starodavne večne filozofije in zanemarile obstoj njenega psihološkega in duhovnega srca.

Praktični okultizem

Zdi pa se, da takšen zorni dokaj napačno tolmači učenje, če ga obravnavamo celovito, kar bomo prikazali v nadaljevanju. Kajti, medtem ko imajo metafizični vidiki gotovo svoje mesto, pa po mnenju HPB predstavljajo le enega od "sedmih ključev" za razumevanje *Tajnega nauka*. [2]

[2] O sedmih ključih, z njihovimi ločenimi področji obravnave, lahko več zveste v *Tajnem nauku* H. P. Blavatsky, Adyar, Theosophical Publishing House, 1971, zvezek. 4, str. 85-86; zvezek. 5, str. 186, str. 201-204; o tem, da metafizični ključ ni samo-zadosten, zvezek. 5, str. 186; in o navedbah o Nauku Srca v nasprotju z Naukom Očesa, zvezek. 5, str. 387, 406-413.

Po drugi strani pa obstaja kar nekaj dokazov, ki kažejo na to, da je potrebno najprej obrniti psihološki ključ (ki se imenuje tudi duhovni ali mistični), da bi resen študent lahko uporabil kateregakoli od ostalih. [3]

To vsekakor ni presenečenje, saj je po mnenju HPB in njenih učiteljev od pradavnih časov vsaka ezoterična šola terjala od vsakega, ki je želel postati že začetnik, zelo oster in globok nivo moralne pravičnosti in moči značaja. Eno od najbolj temeljnih učenj, ki so jih podali, je to, da že samo dejanje omogočanja dostopa do takšne šole predstavlja določeno psihološko preobrazbo tega, kar je vedno predstavljal življenje v “zunanjem svetu.” To notranje ali resnično učenje, ki predstavlja srce večne filozofije, je to, kar je HPB navajala kot “okultizem” (v njenih besedilih ta beseda ni nikoli imela nek demonski ali bolj površen pomen, ki se pogosto povezuje z njo). Nadalje, HPB je zelo jasno razlikovala med tem, kar je ona imenovala “teoretični” in “praktični” okultizem.

“... ali to, kar je po eni strani na splošno znano kot Teozofija, po drugi pa kot Okulturna znanost, in o: naravi težav, ki so prisotne pri preučevanju slednje.”

“Lahko je postati teozof. Vsaka oseba s povprečnimi intelektualnimi sposobnostmi, ki se nagiba k metafizičnemu, čistemu, nesebičnemu življenju, ki najde več radosti v pomoči sosedu kot pa v prejemanju pomoči, ki je vedno pripravljena žrtvovati svoje lastno ugodje zaradi drugih ljudi, in ki ljubi resnico, dobroto in modrost zaradi njih samih in ne zaradi koristi, ki jih lahko prinašajo - je teozof.” [4]

Z drugimi besedami, starodavna modrost pomeni to, da se od človeka, ki se posveča zgolj temu, čemur ona pravi “teoretični” vidiki učenja, pričakuje “čisto, nesebično življenje” - da je to človek, ki je ljubitelj resnice in dobrote

[3] Blavatsky, *Tajni nauk*, op.cit., zvezek 2, str. 78-79, 89-90; zvezek. 5, str. 406-413.

[4] Blavatsky, *Practical Occultism in Occultism Versus the Occult Arts*, Adyar, Theosophical Publishing House, 1948, str. 7-8.

in ki se zato ne istoveti z različnimi oblikami pogojevanja. To jasno vključuje psihološko preobrazbo življenja, na katerega je navajena večina od nas v vseh različnih človeških kulturah, in ki morda ni za vsakega. Pa vendar se to nanaša zgolj na “teoretične” ali bolj površinske aspekte učenja.

Praktični “okultizem” je celo še bolj poglobljeno psihološki in zahteva, po mnenju HPB, od kandidata precej več duhovnosti. Tu gre za veliko subtilnost, kajti HPB-jina predstavitev tega, kaj je “teoretično” razumevanje teozofije, nima popolnoma nič skupnega s sprejemanjem nekega pojmovnega sistema. Dejansko ona v tem klasičnem teozofskem delu izrecno pravi, da so dovolj, zato da bi človek postal teozof, le “povprečne intelektualne sposobnosti” - ko gre za psihološko-duhovne zahteve.

HPB in njeni učitelji so v zvezi s tem podali precej razjasnitev in to na različne načine. Kljub temu so njihovo učenje tolmačili na način, da je mogoče nanj gledati kot na zgolj intelektualno zgradbo, ki jo lahko vsak sprejme ali zavrne že na osnovi logike in znanja. Na nesrečo takšno intelektualno-metafizično-razumevanje tega, kaj je teozofija, še nadalje ostaja splošno sprejet pogled med teozofi tudi sto let po njeni smrti. V drugem poglavju je namig, da takšen intelektualen, pojmoven pogled na naravo teozofije izhaja neposredno iz viktorijanske družbe in njenih vrednot, ne pa iz ezoteričnih virov - in gotovo ne od Blavatsky in njenih učiteljev.

2. Poglavlje

Viktorijanska teozofija

Eden od najbolj spoštovanih komentarjev *Tajnega nauka* je med teozofi gotovo knjiga Geoffreya A. Baborka *The Divine Plan (Božanski načrt)*. Res je, da nobena od teozofskih organizacij uradno ne predpisuje nobenih besedil, celo ne tistih HPB, vendar pa je obenem tudi res, da v praksi večina članov številna učenja (kot tudi določene pristope do njih študija) sprejema kot teozofska sama po sebi. Prav tako za določene knjige na splošno velja, da korektno predstavljajo pravo učenje HPB in njenih učiteljev. Ena od takih je Barborkova. Vendar pa Barborka označuje svojo domnevno sintezo *Tajnega nauka* na naslednji način:

“Ko človek razmišlja o širnih bogastvih, na katera lahko razširi svoje mišljenje tako, da si lahko predstavlja milijone in milijone zvezd ne da bi pri tem obstajala kakršnakoli meja za neskončnost Prostora, mora nujno postati prežet z idejo, da neskončnosti vladata zakon in red - da resnično obstaja nek Božanski Načrt. Vsaka stvar sodeluje v tem Načrtu: svetovi, sonca, meglice, galaksije, ločena vesolja - vse to obstaja zaradi tega Božanskega Načrta, je dejansko njegov del. Tudi vsa bitja na svetovih so integralni del

Načrta. Univerzum obstaja zato, ker predstavlja razvijanje širnega Načrta. Tudi drugi univerzumi se enako objavljajo kot delovanje Božanskega Načrta.

Božanski Načrt je objavljanje Božanskega ZAKONA. Tako kot sonce oddaja brezštevne žarke, ki so iz iste snovi kot njih oddajajoči vir, tako žarke oddaja tudi Božanski Zakon, ki so tudi iz iste snovi kot njih vir; zato so ti žarki Božanski Zakoni. Ti ohranjajo Božanski Načrt.” [1]

Preden komentiramo ta odlomek, je potrebno na nekaj opozoriti. Vsak študent kateregakoli vidika nove dobe ali večne filozofije dolguje hvaležnost Barborki zato, ker je ustvaril tako priročen izvleček *Tajnega nauka* z zornega kota metafizičnega ključa. Zato to, kar sledi, ni namenjeno nikakršnemu zmanjševanju vrednosti te velike usluge, ki jo je naredil študentom teh vprašanj. Prej bi morali reči, da je bilo mogoče, prav zato, ker je njegova predstavitev metafizičnega ključa *Tajnega nauka* tako dobro opravljena, nadaljevati s tem raziskovanjem. Problemi, o katerih razpravljamo v nadaljevanju, tako niso problemi, ki bi jih morali imeti kot edinstvene za Barborko. So bolj problemi, ki so tipični za vsak metafizični pristop razumevanja tega, kar obstaja.

Veliki umi, slaboten Bog?

Barborkova trditev se zdi le kot nova različica tako-imenovanega argumenta za oris Božjega obstoja. Ta način razmišljanja je še vedno popularen med kristjani - in drugimi teisti - ki so slučajno nepoučeni glede dogajanj v filozofiji v zadnjih treh stoletjih. Barborka se izraža tako, kot da bi osebno poznal dejstvo, da ima “Bog” ali “Božanstvo” pojmoven, linearen um, ki ni preveč drugačen od našega in da je tak “um” odgovoren za domneven “Božanski Načrt.”

[1] Geoffrey A. Barborka, *The Divine Plan*, Adyar, Theosophical Publishing House, 1964, str. 1.

Jasno je, da takšni pogledi, kot je na različne načine pokazal Immanuel Kant in mnogi drugi, vključujejo notranje probleme. [2] Te težave lahko povzamemo (in zaradi pomanjkanja prostora poenostavimo) na enega od dveh načinov. Če z enega konca pogledamo na to, kar trdijo, potem ti namigujejo na to, da je domneven “um Boga” tako majhen, da lahko njegova delovanja človeški um razume dokaj popolno. Če pa na trditve pogledamo z drugega konca, te namigujejo na to, da je um tega dotičnega človeškega bitja tako velik, da lahko popolnoma razume, kaj je “Bog,” in da povsem točno ve, kaj “Božanstvo razmišlja.”

Z drugimi besedami, ali je “Bog” tako majhen, ali pa je um dotičnega metafizika prevelik. V obeh primerih se zdi, da je “Bog” precej bolj slaboten kot si to misli večina med nami, kar je dejansko povsem v nasprotju s tem, kar so nameravali metafiziki. Precej raje bi bili sposobni “imeti potico in jo tudi pojesti,” saj želijo, da bi mi verjeli, da je “um Boga” resnično velik.

Morda problemi metafizikov delno izhajajo iz dejstva, da si želijo tudi to, da bi mi sprejeli sublimno sporočilo, da je metafizikov um tako bister, da lahko jasno razume, kaj “razmišlja Bog” in kaj takšen “Bog” namerava narediti v prihodnosti. Z drugimi besedami, morda je pomembno sublimno sporočilo, ki naj bi ga mi sprejeli brez vprašanj, to, da je resnično “velik” dotični metafizik, saj naj bi bila ta oseba predvidoma sposobna vse to odkriti za nas. Če to ni samo-povečujoča intelektualna aroganca, potem si je težko zamisliti, kaj drugega bi lahko bila.

Teozofska teologija

Vendar pa je v takšno pojmovno razumevanje učenja H. P. Blavatsky vključeno veliko bolj resno napačno tolmačenje: v trditvi Barborke, kot tudi nikjer drugje v knjigi, ne najdemo nobene omembe o nujnosti (kakor pravi

[2] Glej Immanuel Kant, *Critique of Pure Reason - Kritika čistega uma*, prevod Norman Kemp Smith, New York, St. Martin's, 1965 [1781].

HPB) psihološke preobrazbe, do katere mora priti prej, preden se človek preda takšnim povsem intelektualnim razglabljanjem. Pa vendar je takšne špekulacije eno stoletje po smrti HPB predstavljal, kot da bi te bile dejansko "Teozofija," praktično vsak posamezen teozofski pisec o tem vprašanju.

To, kar Barborka oriše v svoji knjigi, je dejansko teologija. Z drugimi besedami, je predstavitev konceptov - v smislu sprejemanja, brez kakršnekoli vrste poglobljenega raziskovalnega samo-spraševanja, ki je del korenite psihološke preobrazbe - številnih načel, ki naj bi bila "Teozofska." Ker je takšna mentalna vadba povsem brez povezave s človeško preobrazbo, je zato tudi povsem brez povezave (razen morda na zelo obroben in površen način) s tem, kar so s teozofijo mislili H. P. Blavatsky in njeni učitelji.

Metafizični način tolmačenja *Tajnega nauka* - ki je bil uporabljen z izključitvijo kakršnekoli druge možnosti - je bil v uporabi že od samega začetka. Dejansko tako Barborka v svoji knjigi zgolj povzema "študije *Tajnega nauka*," ki so bile opravljene pred njim. Na primer, drug obče spoštovan komentator *Tajnega nauka*, W. P. Wadia, je okoli štirideset let pred njim rekel naslednje:

"Želja, da bi postal praktični okultist, bo, če je človek čist in pristno nesebičen, pripeljala do spoznanja, da je praktični okultizem le najnižja oblika uporabne metafizike. ... Psihičnih in duhovnih učenj ne razumemo dobro zato, ker ne razmišljamo o njihovem metafizičnem temelju. Ali naj se potem čudimo, če so osnove ezoterične znanosti po značaju metafizične in če knjige HPB na dolgo in večstransko obravnavajo metafizične probleme? *Tajni nauk* je poln metafizičnih splošnosti in posebnosti, filozofskih načel in podrobnosti, iz istega razloga kot *Vede* in *Upanishade*, kakor jih je poln tudi šesterni pogled šestih indijskih šol. Gnostiki in Neo-platoniki, Pitagorejci in Eseni pred njimi, so tudi poučevali na metafizičen način. Vsak poskus, da bi ločili metafiziko od znanosti, filozofijo od psihologije, je imel za posledico degradacijo vse-prisotne vse-vednosti v osebne boga, človekove božanskosti v meseno živalskost, Modrosti-Religije v religiozno verovanje. [3]

Teozofija postavljena na glavo

Ko Wadia pravi, da je “praktični okultizem le najnižja oblika uporabne metafizike,” pravi, da je intelektualno razumevanje pred in bolj pomembno kot psihološka in duhovna preobrazba. To je povsem nasprotno temu, kar je govorila HPB in njeni učitelji, in sicer, da mora najprej priti do notranje preobrazbe, preden lahko nastopi kakršenkoli študij, ki bi ga lahko imenovali “teozofski.” Navsezadnje, spomnimo se, da lahko do takšne preobrazbe pride, kakor pravi HPB v omenjenem odlomku, tudi če ima človek “povprečne intelektualne zmožnosti.”

Medtem ko je res, da HPB večkrat omenja metafizična in filozofska učenja, pa je tudi res, da omenja tudi številne druge vrste ne-metafizičnega in celo anti-metafizičnega pristopa do študija *Tajnega nauka*, ki kakorkoli zatre ta ogromen izbor učenja, da bi izključil karkoli, kar ni pojmovno in intelektualno. V procesu tovrstne izključitve večjega dela učenja HPB, metafizični pristop opušča tudi psihološki ključ preučevanja tajnega nauka. Vendar pa je, po HPB in njenih učiteljih, brez psihološkega ključa - brez preobrazbe - vsak študij, ki ga človek opravi, eksoteričen. Je za tajni nauk zunanji.

Druga prvina, ki je prisotna v Wadijevi trditvi - in dejansko na splošno v večini metafizičnih predstavitev - je močno nagnjenje do arogance, kajti mišljenje, da je zaradi tega, ker ima človek “jasno” predstavo o načinu, na katerega je sestavljen univerzum (v skladu z njegovo teorijo), v nadrejenem in morda celo transcendentnem položaju v odnosu do drugih človeških bitij. Tudi to je tipično za viktorijansko razmišljanje in obnašanje, kar so pogosto opazili študentje v tem privlačnem in slikovitem obdobju. Ralph Noyes je to opisal tako:

“Med nami in svetom okoli nas je precej bolj zapleten odnos kot to običajno mislimo.”

[3] W. P. Wadia, *Studies in the Secret Doctrine*, Bombay, Theosophy Company, 1961 [1922-1925], Zvezek 1, str. 75.

V času velikih viktorijanskih antropologov - J. G. Frazer, *The Golden Bough*, je bil njihov zapozneli in zadnji predstavnik - se je na razvoj gledalo kot da poteka v celoti le v eni smeri. Nevedni divjaki, očarani od velikih sil Narave, ki jih niso mogli ne nadzirati ne razumeti, so se, kakor smo tedaj to videli, zatekli v neumno vraževerje in brezplodno magijo. Kasnejši gospodje iz primerne družbenega razreda in z ustrezno vzgojo so si lahko dovolili neko dobrodušno vzvišenost o teh primitivnih predstavah. Tehnologija je naredila veliko; znanost se je približala končnemu razumevanju nespametnih sil okoli nas; naše vrste so se približale zmagoslavju. Ne dolgo tega je Lord Kelvin pozival k precejšnjemu zmanjšanju vpisu študentov fizike na Imperial College v Londonu, češ da je ostalo le še malo, kar je potrebno narediti, da bi povezali ohlapne konce na robu znanja. [4]

Takšno neumno predvidevanje in domišljava samovšečnost nista tipični le za viktorijansko družbo. Verniki v metafizične sisteme - kakršen je viktorijanska Teozofija - delijo z evropsko družbo 19. stol. podoben občutek za gotovost, ki temelji na tem, kar zaznavajo kot logično eleganco obravnavanega sistema.

[4] Ralph Noyes, urednik, *The Crop Circle Enigma (Enigma žitnih krogov)*. Grounding the phenomenon in science, culture and metaphysics, fotografije Busty Taylor, Bath, U.K., Gateway, 1991 [1990], str. 34.

3. Poglavje

Viktorijanski zen

V v 2. poglavju razprave so prisotne prvine, ki jih ni obravnaval niti B. P. Wadia. Prav tako jih niso mnogi drugi, ki sprejemajo vidike metafizičnega ključa tajnega nauka kot zadostne za začetek resničnega “študija” teozofije.

Na primer, lahko bi se pomemben del poziva metafizičnih ustrojev nanašal na dejstvo, da so človeška bitja vedno uživala v dobrih zgodbah. Ko zaznamo, da se v osnovi dobrih zgodb za intelektualce in privrženca pojmovnega uma nahajajo metafizični načrti, potem bi lahko njihovo, včasih nepremagljivo - skoraj odvisnosti od drog podobno - privlačnost bolje razumeli. V vsakem primeru so človeška bitja doslej težila k temu, da bi jih silovito začaralo takšno pripovedovanje zgodb in logična urejenost dobrih pripovedi. Potem bi morda sprevideli, da so starodavni učitelji, ki so avtorizirali *Tajni nauk*, pogosto uporabili (četudi seveda ne vedno) komunikacijo v obliki takšnega pripovedovanja zgodb, predvsem zaradi koristi njihovega viktorijanskega občinstva.

Ta publika je bila žejna kakršnekoli teorije o svetu, ki bi se v svojem izrazu na nek način približala nemškemu idealizmu, ker je bil ta filozofski sistem

v viktorijanskih krogih strast dneva. Postala je modna celo širna raba velikih črk pri določenih besedah, praksa, ki je povsem tuja drugim evropskim jezikom (vključno z angleščino), pa najsi je še tako del nemške slovnice. Pa vendar se je uporaba tega zastarelega načina nadaljevala - tako kot je v Barborkovem odlomku, ki je naveden v 2. poglavju, še v knjigi, ki je bila objavljena v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Ta književna izumetničenost je pogosto uporabljena kot vrsta personifikacije neživih stvari, ki je tipična za nemški idealizem in romanticizem, da bi predstavljala podlago ali materializacijo določenih priljubljenih idej.

Viktorijanska publika je bila strastno zainteresirana tudi za vsako teorijo, ki je obravnavala tedaj priljubljen predmet evolucije in ki je imela kaj zanimivega povedati o odnosu med znanostjo in religijo, zato ker je tedaj glede tega predmeta vladala splošna zmeda. Zelo verjetno so starodavni učitelji prav zaradi takšnih vzrokov tajni nauk za to čitalniško družbo oblekli na ta način. Zdi se, da je to razlog, zakaj so bila učenja pogosto podana z uporabo bombastičnega jezika, tipičnega za to dobo, in zakaj obravnavajo vprašanja, ki so bila zanimiva za viktorijansko poslušalstvo. Toda pod lakom vseh teh viktorijanskih prirastkov je mogoče najti učenje o Dhyan, o mistični meditaciji - o človeški preobrazbi.

Viktorijanski komentarji o zenu

Za *Tajni nauk* so pravili, da je predvsem komentar delov zelo starega rokopisa, ki ga je HPB imenovala *Stihi iz Dzyana*. Sedaj se zdi, da se je moralo med prevajanjem iz Senzarja (jezik, v katerem naj bi bili napisani izvirni Stihi) v viktorijansko angleščino nekaj izgubiti. Posledično je bilo v prvem stoletju po objavi *Tajnega nauka* objavljenih v viktorijanski angleščini še okoli dva ducata komentarjev, s strani različnih avtorjev, navzlic dejstvu, da viktorijansko narečje (s svojimi predsodki) ni več vsebovalo sposobnosti preživetja, da ne omenimo verodostojnosti. Če človek lahko vidi smešnost v poučevanju Zena z uporabo zgolj viktorijanske angleščine (z vsemi nje-

nimi predsodki in pričakovanji), potem bo morda lahko malo bolje razumel, kakšen je morda bil resničen namen - in brezupen podvig - HPB-jinih učiteljev.

Medtem ko je vsak od zaporednih komentatorjev poudarjal druge vidike in gledal na to delo z drugih perspektiv, je vsak od teh komentarjev napisan s predpostavko, da je tajni nauk nedvomno metafizični sistem. Vsi, brez izjeme, predpostavljajo, da bo vsaka oseba z dobrim umom, z dobro količino znanja in dobrimi sposobnostmi logičnega sklepanja sposobna sprejeti ali zavrniti takšen sistem že na osnovi njegovih intelektualnih odlik.

V nobeni od teh knjig ni govora o tem, da bi HPB omenila, da je za takšen študij potreben predpogoj, da bi sploh lahko začeli z njim, in sicer vsaj trohica razumne psihološke preobrazbe iz normalno sebičnega življenja, ki ga živi večina človeških bitij. Takšno psihološko-duhovno preobrazbo je HPB omenila vsakokrat, ko je govorila o poti učenja in iniciaciji. Skladno s tem dojemanjem, in v odsotnosti življenja učenja, pripada to, o čemer je govora - skoraj po definiciji - svetu izven svetišča večnega učenja in zato to pravzaprav ni teozofija. Po svoji naravi takšne konceptualne špekulacije na splošno predstavljajo zgolj mnenje o teozofiji. Morda je v tem nekaj nerazsvetljenega, če duhovna preobrazba ni bistveni del metafizične špekulacije. V zasebno objavljenem budističnem delu, ki ga je citirala HPB, je rečeno, da "znanja (Tajne Znanosti) ni mogoče predčasno zaupati nobenemu." Nato nadaljuje,

"... nadalje, če hoče človek obvladati skrivnosti Ezotericizma preden bi ga inicirani Tch'-an-si (učitelji) razglasili za pripravljenega na to, da jih sprejme, je tako kot, da bi 'človek želel v temni noči in brez svetilke na kraju polnem škorpionov poiskati na tleh iglo, ki jo je tja odvrigel njegov sosed'."

Nadalje:

"Tisti, ki naj bi si pridobil Sveto Znanje, mora, preden nadaljuje 'prižgati svojo luč notranjega razumevanja' in nato 's pomočjo takšne dobre luči' uporabiti svoja zaslužna dejanja kot krpo za prah za odstranitev vsake ne-

čistosti s svojega mističnega ogledala, zato da bi lahko v njegovem lesku videl veren odsev Jaza ... Najprej to, nato pa Tong-pa-nya [stanje, med katerim Adept vidi dolg niz svojih preteklih rojstev in podoživi vse svoje pretekle inkarnacije na tem in drugih svetovih].” [1]

Z drugimi besedami, HPB in njeni učitelji pravijo, da se mora, da bi človek sploh lahko začel s študijem “teozofije,” najprej odviti psihološka preobrazba. Če na začetku ni nobene preobrazbe, potem je to, kar počne človek, najsi je še tako “dobro poučen,” nekaj drugega, ne pa teozofija.

Zenovski prah

Morda ste mimogrede opazili, da v gornjem citatu HPB govori o uporabi človekovih zaslužnih dejanj kot krpe za prah za odstranitev nečistosti s svojega mističnega ogledala. To je jasen namig na rabo prav takšne podobe v zgodnji zgodovini Zen budizma, zaradi česar gre za povezavo bistva teozofije z določeno vrsto preobrazbe, ki naj bi jo pomagal izpeljati Zen. Posebej se nanaša na zelo znan verz, ki ga je sestavilo šest Patriarhov Zena v severni Kitajski in ki pravi:

To telo je drevo Bodhi,
duša je kot svetlo ogledalo;
poskrbi, da bo vedno čisto,
in ne dovoli, da bi se na jem nabiral prah. [2]

HPB-jina navedba dokaj jasno pomeni, da je tajni nauk, ki so ga učili ona in njeni učitelji, eno in isto s preobrazbenimi pristopi, kakršni so tisti, ki jih najdemo v Zenu. To pa tudi ni edino mesto, na katerem najdemo takšne navedbe. V *Glasi Tišine*, na primer, je odlomek, ki se začne tako:

[1] H. P. Blavatsky, *Secret Doctrine*, op.cit., Zvezek 5, str. 412.

[2] Citat v D. T. Suzuki, *Essays in Zen Buddhism (Eseji o Zen budizmu)*, First Series, New York, Grove Press, 1961 [1927], str. 206.

Kajti um je kot zrcalo; medtem ko odseva, zbira prah. [3]

Za ta stavek ima na voljo pojasnjevalno opombo, v kateri ponuja njegov vir, z naslednjimi besedami:

Iz nauka Shin Sieua, ki uči, da je človeški um kot ogledalo, ki privlači in odseva vsak atom prahu, in ki ga je potrebno, tako kot ogledalo, vsak dan nadzirati in čistiti. Shin Sieu je bil šesti patriarh Severne Kitajske, ki je učil ezoterični nauk Bodhidharme. [4]

Bodhidharma je bil, kot buddhisti dobro vedo, ustanovitelj Zena. Poleg njihovih notranjih pomenov, je pri navedbah HPB zanimivo to, da je bila - v nasprotju s prepričanjem, ki na splošno velja med budističnimi učenjaki - ona prva oseba, ki je na zahodu uporabila nauke Zena. Običajno se misli, da je prvo informacijo o Zenu izven budističnih krogov priskrbel D. T. Suzuki v svoji knjigi *Essays in Zen Buddhism (Eseji o Zen budizmu)*, ki se je pojavila leta 1927. Preden pa raziščemo globlje aspekte teh povezav z Zenom, je pomembno, da pogledamo na druge kritične točke za razumevanje resnične narave in virov za tajni nauk. To bomo naredili v naslednjih dveh poglavjih.

[3] H. P. Blavatsky, *The Voice of the Silence (Glas tišine)*, Golden Jubilee Edition, Adyar, Theosophical Publishing House, 1939 [1889], "The Two Paths," odlomek 115, str. 148.

[4] H. P. Blavatsky, *The Voice of the Silence*, op. cit., opomba 6, str. 231.

4. Poglavje

Skrivnostni jezik

Tajni nauk je napisan v tem, kar bi lahko imenovali več-dimenzionalno poezijo. Precej tega, o čemer govori, ima sočasno različne pomene, tako da je prebrano precej odvisno od bralčevega stališča. Prepojen je s prepričanjem, da ezoteričnih učenj ni mogoče razumeti kot le s pomočjo sedmih, vsebinsko različnih načinov zaznavanja, ki se imenujejo “ključi.” “Ključi” se uporabljajo tako v smislu odpiranja predhodno zaprtih vrat do spoznavanja nas samih in sveta kot v smislu zagotavljanja vodil za raziskavo, ki sicer ne bi bila dostopna. Tako HPB v *Tajnem nauku* pravi:

“Ko je bilo govora o ključih do Zodiakalnih skrivnosti, ki naj bi bile za svet skoraj izgubljene, je pisateljica v *Isis Unveiled* - Odstrti Izidi - pred kakšnimi desetimi leti poudarila, da: “Omenjeni ključ je potrebno sedemkrat obrniti, preden se razkrije celoten sistem. Mi ga bomo obrnili le enkrat in s tem neposvečenemu omogočili bežen vpogled v skrivnost. Srečen tisti, ki razume celoto!”

Isto lahko rečemo za celoten Ezoterični sistem. V “Izidi” je bil podan le en obrat ključa in nič več. V teh zvezkih je razloženo precej več. Tedaj je

pisateljica komajda poznala jezik, v katerem je bilo napisano delo, poleg tega pa je bilo mnogo stvari, o katerih sedaj govorimo svobodno, prepovedano razkriti. V dvajsetem stoletju bodo morda Mojstri Modrosti poslali nekaj veliko bolj poučenih in usposobljenih učencev, ki bodo podali dokončne in neovrgljive dokaze, da obstaja znanost, ki se imenuje Gupta-Vidya; in da je ta vir vseh religij in filozofij, ki je sedaj svetu znan, dolge dobe, tako kot nekoč izvir Nila, pozabljen in za ljudi izgubljen, sedaj pa končno spet odkrit. [1]

Ne-premočrtni ključ

Torej, da bi razumeli, o čem govori tajni nauk, je potrebnih sedem načinov zaznavanja. Po drugi strani pa je sposobnost odkrivanja točnega pomena in celo imena ključev povsem druga stvar. Prvič zato, ker besedilo na različnih mestih pravi, da je bilo v času pisanja mogoče podati le dva od sedmih ključev; drugje pa pravi, da so bili razkriti trije ali celo štirje. V drugih virih, kot v omenjenem odlomku iz *Odstrte Izide*, pa je na primer trditev, da je bil podan le en obrat ključa. Medtem ko te izjave prinašajo precejšnjo zmedo glede obstoja sedmih ključev, pa je dejstvo, da so stvari še bolj zapletene.

Na primer, ko smo že nekako sposobni, brez strahu, da bi se zmotili, natančno določiti imena in vsebino sedmih ključev, pa postane naloga na videz nepriročna. Na različnih mestih v *Tajnem nauku* je navedenih naslednjih devetnajst različnih imen za predvidenih "sedem" ključev:

1. Metafizični
2. Duhovni
3. Fizični
4. Psihološki
5. Antropološki
6. Psihični
7. Teogonski [Iz Teogonija - veja teologije, ki obravnava izvor in sestop božanskih bitij. Op.p.]

[1] H. P. Blavatsky, *Secret Doctrine*, op. cit., Zvezek I, str. xxxviii.

8. Mistični
9. Antropogeni [Iz Antropogeneza: preučevanje izvora in razvoja človeških bitij. Op.p.]
10. Numerični
11. Fiziološki
12. Astronomski
13. Geometrični
14. Simbolični
15. Astrološki
16. Tisti, ki "obravnavajo ustvarjalnega človeka, to je, idealne in praktične skrivnosti".
17. Aritmetični
18. Moralni
19. Kozmološki

Nihče, ki ni večš metod raziskovanja večne filozofije verjetno ne bo videl zmede v tej navidezno intelektualni juhi. Zato bi bilo dobro, ko bi najprej ugotovili, da način komunikacije večne modrosti - takšen, kakršnega so uporabili HPB-jini učitelji - ni bil nikoli mišljen, da bi bil "lahak," saj je namenjen prebuditvi novih zaznav in obzorij pri poslušalcu ali bralcu, kolikor je to le mogoče. Navsezadnje gre pri večni filozofiji za preobrazbo in zato ni nenavadna misel, da psihološka mutacija zahteva precej več kot pa zgolj branje ali intelektualno "razumevanje."

Misterijski jezik, katerega *Tajni nauk* navaja kot način komunikacije, za svoj temelj ne uporablja konvencionalni jezik, kot je to primer pri metafiziki. Prej uporablja "logiko," ki temelji na bolj celoviti obliki zaznave kot je ta, na katero smo se bolj ali manj navadili od časov jamskega človeka in ki se je institucionalizirala v akademskih krogih kot edina sprejemljiva oblika mišljenja. To seveda samo po sebi ne pomeni, da nujno obstaja neko zagotovilo, da je ta misterijski jezik jasnejši ali boljši kot "narečje" za vsak namen.

Celovitost in sočutje

Dejansko je bil eden od najbolj čudovitih kamnov spotike za razumevanje *Tajnega nauka* s strani širše javnosti, in še posebej bolj izobražene javnosti, ta, da si ga z lahkoto prilasti vsak, brez kakršnekoli potrebe, da bi izražal

mentalno jasnost, pomisleke, inteligenco ali sočutje. To govori o tem, da je *Tajni nauk*, tako kot njegovi človeški viri, zelo dostopen. To, da gre za skrivnost in da njegovi avtorji ostajajo precej odmaknjeni od ostalega sveta, se zdi, da samo še povečuje to dostopnost. Lahko bi rekli, da je vzvišeno sočutno človeško bitje vzvišeno dostopno človeško bitje in da je sočutje verjetno ključna beseda, ki v našem omejenem jeziku najbolj primerno opisuje bistvo vira *Tajnega nauka*. Morda je prav ta dostopnost delno kriva za prekomeren razvoj skupin in šol v 20. stoletju, ki se vse ozirajo nazaj k HPB in njenim učiteljem ter vse trdijo (ali bolj pogosto, namigujejo), da imajo pravilno tolmačenje.

Jezik sočutja je jezik popolnega sprejemanja razlik; je drža vse-sprejemajočega sočutja, ki podarja misterijskemu jeziku njegovo dojemljivost. Vendar pa obstaja še en kamen spotike pri razumevanju tega, kaj je želel povedati *Tajni nauk* in njegovi avtorji, ker mora bralec, tisti, ki se sooča s tem virom "z drugega sveta," sodelovati pri tej celoviti drži, da bi imel vsaj šibko upanje, da bi razumel, kaj pomeni. Z drugimi besedami, pri njegovem "preučevanju" ne bo uporabna nobena, še tako velika količina učenosti, še manj od sprejemanja metafizičnih načel. To je, razen če ne izhaja iz drže sočutja, v tem smislu, da je človek voljan iti skozi popolno psihološko preobrazbo.

To seveda pomeni, da mora učenost delovati na podlagi rabe povsem drugačnih meril od tistih, ki prevladujejo v poznem 20. stoletju, da bi lahko razumela "smeri razmišljanja" (če jih lahko tako imenujemo), ki jih prinaša *Tajni nauk*. Zdi se, da razumevanje rabe misterijskega jezika zahteva precej več od tega, da se raziskovalec povsem znebi kakršnekoli in vseh oblik pogojenosti, preden se sploh lahko začne prava raziskava. To pomeni, da človek ne more predpostavljati realnost kateregakoli religioznega prepričanja, katerekoli intelektualne šole, katerekoli pretekle izkušnje, katerihkoli tolmačenj, ki jih je imel za koristne pri razumevanju drugih stvari. To dejansko pomeni, da mora človek dejansko umreti, povsem dobesedno, za katerokoli in vsa istovetenja, ki si jih je ustvaril v toku svojega življenja.

V skladu z vsakim večnim učenjem je ta smrt povsem nujna. Kajti tako dolgo, dokler se človek drži katerekoli od brezštevilnih oblik pogojevanja, s katero se istoveti kot vitalnim delom sebe samega, ni mogoče videti ničesar, razen skozi zelo moten zaslon teh istovetenj. Če je človek na primer katolik in je prepričan v določeno raven resnice katolicizma, bo to prepričanje nezogibno izkrivljalo njegovo zaznavanje tega, kar ima namen raziskati. Z drugimi besedami, obstajajo določene (katoliške) predpostavke, ki jih bo imel za samo po sebi umevne in zato jih ne bo želel postaviti pod vprašaj. In ker se o njih ne bo spraševal, vodnik v njegovo domnevno raziskovanje ne bo resnica, ampak pogojenost; v tem primeru katoliška.

Umiranje za neznano

Zato lahko rečemo, da se misterijski jezik začne na točki, na kateri se končajo konvencionalne oblike komunikacije. In "ključi," ki jih omenjamo, deloma, posamezno in skupno, vodijo do številnih načinov zaznavanja, ki vključuje ne-sprejemanje človekovih življenjskih konvencij, ki temeljijo na pogojenosti. To pomeni, da edini način rabe skrivnega jezika v katerikoli obliki (ali razumevanja, ko ga uporablja nekdo drug) vodi skozi smrt jaza, tega, kar so teozofi v svoji klasični literaturi poimenovali "osebnost."

To "umiranje, da bi dejansko živeli" ne bi smelo biti presenečenje za študente ezoteričnega porekla. V starodavnih misterijih - kot na primer v egipčanskih - so se odvijale "inicijacije," pri katerih so kandidata pogosto položili v krsto. Kandidat je v njej ostal več dni in izvajal določene oblike meditacije, po katerih je sledilo "novo rojstvo," psihološko in duhovno. Podobne prakse so bile nekaj običajnega tudi v Tibetu in drugje. Z drugimi besedami, od kandidata se je pričakovalo, da bo umrl za življenje "zunanjega" sveta, to je, za življenje osebnih istovetenj. In to je tisto, kar je jasno mislil tudi Sokrat, ko je rekel, da je filozofija - ljubezen do modrosti - sestavljena iz vsakodnevnega prakticiranja smrti.

Pomembno je torej, kakor je to izraženo v besedilih H. P. Blavatsky (in kakor so kasneje ponavljali brezštevilni avtorji, od katerih mnogi niso navajali vira svojega sporočila), da je v vseh velikih kulturah sveta prisotno ezoterično poreklo. Ona pravi, da ima mednarodno in med-regionalno poreklo en jezik, v katerem je komuniciralo, ne glede na govorjeno narečje. Ta jezik je bil tako-imenovani misterijski jezik. Toda misterijski jezik se v svojem bistvu izkaže, da sploh ne gre za jezik v običajnem smislu. Je preprosto oblika komunikacije, ki je dostopna vsakomur v svetu, ki se nahaja v procesu umiranja iz trenutka v trenutek za katerokoli pogojenost, s katero se je človek rodil.

Takšna človeška bitja bi bila resnično sposobna jasno in učinkovito komunicirati med seboj in se medsebojno prepoznati. Navsezadnje med njimi ne bi bilo ovir na osnovi njihove nacionalnosti, religije, spola, veroizpovedi, kaste, barve, univerzitetnega področja ali katerekoli od drugih razlik, ki jih zahteva družba, ko človek živi življenje konvencij. Takšna človeška bitja bi bili vredni zastopniki resničnega bratstva človeštva in bi predstavljali edino upanje za oblikovanje zdravega človeštva.

To bi lahko bil razlog v ozadju dejstva, zakaj so večni učitelji, ki so ustanovili Teozofsko društvo, stalno vztrajali pri tem, da je univerzalno bratstvo človeštva edini razlog za sproženje gibanja. Bratstvo, katerega so omenjali, torej ni bil ideal, saj so ideali pojmovni in zaradi tega vedno delijo - ali kar koli, kar deli bratstvo. Prej je šlo za bratstvo, ki se odvija naravno, brez iskanja, brez "delovanja za," kot rezultat posameznikovega umrtja za vsa istovetenja.

Misterijski jezik je torej tihi jezik. To je ustrezno celo etimološko, saj beseda "misterij" (tako kot beseda "mistik") izhaja iz grške besede *mysterion*, ki pomeni "skrivni obred, božanska skrivnost." Ta beseda pa izhaja iz besede *mystes*, "zapreti (oči ali usta)." Z drugimi besedami, zvok misterijskega jezika je bil, tak kot je naslov HPB-jinega prevoda odlomkov iz *Book of the Golden Precepts (Knjiga zlatih pravil)*, glas tišine.

5. Poglavlje

Sedem ključev

Ko govori o številu sedem, HPB razlaga, da se le-to v večni filozofiji pogosto uporablja kot dežnik za združenost. Morda je boljši način za razumevanje pomena števila sedem, kakor se ga uporablja v *Tajnem nauku* in podobnih besedilih, če ga razumemo kot E Pluribus Unum, kot moto Združenih Držav Amerike. “Pluralistična Združenost” je to, kar pogosto zastopa ezoterična sedmica, čeprav je več kot to; je tudi celovita združenost.

Zanimiva stvar o pluralnostih pa je, da so sestavljene iz neenakih prvin, ki so lahko, in pogosto so, v medsebojnem sporu. Ta primes navideznega neskladja je bistvena v ezoteričnem zaznavanju življenja, saj je, kakor je poudaril Mojster KH, “neuglašena harmonija vesolja.” [1] “Harmonija vesolja” torej ni množenje homogenih prvin, ampak harmonija, ki nastopi kot rezultat nekakšnega povezovanja neskladnih prvin. To je način, na katerega se harmonija izraža tudi v glasbi. Lep ali zanimiv zvok, ki prihaja ob sočasni prisotnosti številnih drugih, ki so med seboj zelo različni, je bistvena primes

[1] Christmas Humphreys in Elsie Benjamin, eds., *The Mahatma Letters to A.P. Sinnett*, Adyar, Theosophical Publishing House, 1962, str. 395.

za dobro glasbo. In kakor pravi Mojster je to tudi način, na katerega se harmonija na splošno izraža v življenju.

Torej, ko uporablja izraz “sedem ključev,” HPB uporablja poetično obliko na ezoteričen način, da bi deloma orisala kakofonijo načinov zaznavanja, ki so na splošno možni v zvezi z življenjem, in kako so vsi ti sočasno zajeti - in preseženi - v “misterijskem jeziku.” To je, preseženi vsaj v smislu, da bi istovetenje s katerimkoli ključem in izključitvijo kateregakoli od drugih, pomenilo nepoznavanje misterijskega jezika. Prvina, ki priskrbi harmonijo, je zmožnost tistega, ki zaznava, da ne znori ob različnih alternativnih načinih zaznave, ampak da sprejme lepoto, dobroto in resnico v vsakem in gre naprej z razumevanjem, da so sami po sebi vsi omejeni. Če tistega, ki zaznava, zaslepi katerikoli od brezštevilnih možnih pristopov ali razlag (kot so na primer metafizične, intelektualne razlage), potem ne bo prisoten vonj neposrednega stika, občutljivosti, in se bo izgubil občutek celovitosti in zato harmonije. Kot je rekel Platon, “Lepota je v očeh opazovalca.”

Nov način zaznavanja

Tajni nauk torej opušča vsak premočrten pristop do razumevanja načina, na katerega obstajajo stvari, in podarja zaupanje neposredni zaznavi, zaznavi, ki je brez vseh pogojenosti. To obliko neposredne zaznave, ki se odvija skupaj z umiranjem za pogojenost, bi lahko imeli za bolj prefinjeno, globljo obliko empirizma. Vključuje zaznavanje stvari bolj na način, na katerega obstajajo, saj so odstranjene prvine, ki so tuje dejanski zaznavi - in ki so običajno prisotne predvsem zaradi človekove pogojenosti. Ezoteričen študij se torej začne, ko se v popolnosti prenehamo odzivati na katerikoli vezan interes. Edina skrb je v ezoteričnih raziskavah posvečena raziskovanju in sprejemanju tega, kar je v obravnavi, neodvisno od katerekoli teorije, polarizacije ali ideologije.

V prvih letih ustanovitve Teozofskega društva so člani večinoma zapostavljali celovit pristop, ki ga vključuje tajni nauk. Mnogi so tajni nauk tolmačili

- in nekateri so postali po tem znani – kot da gre za “racionalno,” to je, premočrtno, predstavitev realnosti. Razumeli so ga kot metafizičen sistem v konvencionalnem smislu; razumeli so ga kot svet idej, ki je “bolj prijeten umu” in ki naj bi logično pojasnil naravo realnosti. Da bi to lahko, so morali uporabiti konvencionalno logiko, brez pomoči misterijskega jezika.

V določenem smislu je bil rezultat zabaven, kajti od leta 1880 naprej so iz teh virov vsako leto izhajale knjige, ki so bile na pomembnih točkah skoraj vse v nasprotju s predhodnimi. Celo isti avtor je pogosto revidiral podatke v sledečih si predstavitvah “učenja.” Ta “problem” je v nekaterih primerih privedel do oblikovanja majhnih skupin, od katerih je vsaka menila, da ima pravo razlago. To je točno to, kar se je zgodilo v zgodovini religije, takrat, ko so se začeli ljudje istovetiti s pojmovnimi tolmačenji in ustvarjati teologije. Po smrti HPB je vodilo tudi do oblikovanja standardiziranih razlag “tajnega nauka” ali teozofije v različnih, na ta način oblikovanih organizacijah.

Na nesrečo tedaj niso dojeli, da je potrebno tajni nauk razumeti v mejah sedmih ključev. To je, da imajo različne teorije ali pristopi enako vrednost, da pa ni nobeden od njih sam po sebi popoln ali zadosten. Ne le to, vse različne podane razlage bi lahko kolektivno povzeli pod to, kar bi lahko poimenovali metafizični ključ. Vsem je skupna racionalna slika načina, na katerega obstajajo stvari. Drugi “ključi” se nanašajo na načine zaznavanja, ki so kvalitativno drugačni od metafizičnega in katerim ezoterični nauk podarja “enako vrednost.”

Mitski ključ

Značilen primer je mitski ključ, o katerem je govora v *Tajnem nauku*. Ta način razumevanja ni nikoli mišljen tako, da bi priskrbel racionalno sliko o vesolju in je zato kvalitativno drugačen od metafizičnega ključa. Njegov pristop je na primer povedati zgodbo, ki ni mišljena kot zgodovinsko resnična (čeprav ima včasih lahko stične točke z zgodovinskimi dogodki). Prej

je mišljena kot pouk s pomočjo morale, ki jo lahko človek potegne iz zgodbe ali pa tako, da prinaša neko univerzalno načelo, ki ni nikoli izraženo naravnost, na racionalen način.

Ta ključ so dejansko iz HPB-jinega dela prevzeli Karl Jung, Joseph Campbell in drugi, ki so zaradi njega večinoma zatrli vse ali večino drugih ključev. Zato je preučevanje mitov v 20. stoletju težilo, medtem ko je prineslo globoko zavedanje o zmožnostih tega načina zaznavanja, k zapostavljanju celovitosti, ki jo vključuje "sedem ključev" večne filozofije. Čeprav se je pristop teh preučevanj mitov na splošno precej približal misterijskemu jeziku, pa je kljub temu težil k zmanjševanju pomena metafizičnega, kakor tudi drugih ključev. Kot smo že omenili, je za nas na tej točki zgodovine, v skladu s HPB in njenimi učitelji, ključen psihološki ključ.

V vsakem primeru je mitska oblika komunikacije izjemno silovita, njena glavna sporočila pa na splošno niso podana pojmovno, kakor je to, ali vsaj poskuša biti, pri uporabi metafizičnega ključa. Sporočila mitskega ključa so sporočena tiho, preko moči simbolov.

Dejansko je ena izmed skupnih značilnosti večine ključev (razen metafizičnega) ta tiha kvaliteta njihovih glavnih sporočil. Čeprav so za prenos teh sporočil pogosto uporabljene besede, pa glavni poudarek tega, kar poskušajo sporočiti, skoraj nikoli ni to, kar je dejansko povedano. To je dejansko morda pomemben razlog za strahovito moč, ki jo psihološko in duhovno uveljavljajo različne oblike umetnosti. Posamezniku, ki prejema prefinjena sporočila umetnosti, je ponujen prostor, znotraj katerega sprejema njih pomen v skladu s svojo zmožnostjo razumevanja. Običajno imajo ti drugi načini komunikacij številne nivoje pomena, tako da se človek lahko vrača k njim vedno znova in znova ter nadaljuje z odkrivanjem novih nivojev pomena in vrednosti.

Psihološki ključ

Videti, kaj tajni nauk ni, je lahko pomemben korak proti razumevanju, kaj je. Če ni izključno metafizični sistem, potem postane nujnost uporaba drugih pristopov razumevanja. Ko človek enkrat vzame v obzir obstoj in pomen sedmih ključev in misterijskega jezika (jezika tišine), potem je mogoče raziskati - morda z določeno jasnostjo - kakšno je dejansko učenje. Nadalje, najprej je potrebno obrniti psihološki ali mistični ključ, kakor se to stalno poudarja v besedilih Alice Bailey, v katerih je razkrito HPB-jino ezoterično učenje o tem vprašanju. Eden izmed razlogov za to je ta, da psihološki ključ vključuje zahtevano posameznikovo preobrazbo, ki odpira polje zaznave za razumevanje vseh ostalih

Potem je mogoče s širšega obzorja razumeti trditev iz 1. poglavja, da je bistvo *Tajnega nauka* človeška preobrazba. Navsezadnje je psihološki ključ proces takšne preobrazbe. Ta trditev bo bolj raziskana v nadaljevanju.

6. Poglavje

Stihi zena

Obstajajo vsaj trije kazalci resnice v predpostavki, da je bistvo *Tajnega nauka* človeška preobrazba. Enega od teh najdemo v samem besedilu *Tajnega nauka*. Drugega lahko povzamemo iz nedvoumne povezave, ki jo je HPB potegnila med *Voice of the Silence - Glasom Tišine - in Stanzas of Dzyan - Stihi iz Dzyana*, ki so temeljno besedilo za *Tajni nauk*. Tretji kazalec prihaja iz nedavno odkritega dejstva, da so Stihi izločeni iz, ali vir za, Kalachakra Tantra - najbolj čislano ezoterično učenje Tibeta. V tem in v naslednjih dveh poglavjih bomo preučili vsakega od teh kazalcev, v zaključnem pa bomo na kratko raziskali še vprašanje povezav s Krishnamurtijem.

Stihi iz Dzyana

Pomen besede “Dzyan” je v *Tajnem nauku* priskrbela sama HPB in njeni učitelji. Pravi, da “Knjiga Dzyan izhaja iz sanskrske besede ‘Dhyan’ (mistična meditacija)”. [1] Zakaj je ne bi preprosto imenovali “meditacija”? V

[1] H. P. Blavatsky, *Secret Doctrine*, op. cit., Zvezek 5, str. 389.

kratki opombi na samem začetku *Tajnega nauka*, je omenjeno, da je “*Dan*, ki je sedaj postal v sodobni kitajski in tibetanski fonetiki *ch'an*, splošen termin za ezoterične šole in njihovo literaturo.” In da je povezana beseda *Janna* v starih knjigah opredeljena kot “drugo, notranje rojstvo.” [2] Z drugimi besedami, to, kar so avtorji *Tajnega nauka* mislili z besedo “meditacija,” in to, o čemer govorijo *Stihi iz Dzyana*, je človeška preobrazba, ki se odvija mistično, ne pa kot rezultat prakse ali sprejemanja določenih idej.

Način opozarjanja na ta glavni vir vsega teozofskega učenja, ki bi bil morda bolj pomenljiv za občinstvo sto let kasneje, bi se lahko glasil *The Stanzas of Zen*, saj je *Dzyan*, kakor pravi H. P. Blavatsky, sinonim za japonski “Zen.” V *Theosophical Glossary* - Teozofski besednjak - na primer ona ponuja za “*Dzyan*” tudi drugačni črkovanji, “*Dzyn*” in “*Dzen*.” [3] Na nesrečo se zdi, da je izvorni namen v ozadju *Zena* večinoma izgubljen: *Zen* mnogi istovetijo z metodo za doseganje razsvetlitve; toda metode in sistemi so mehanski, vezani na čas in zato niso preoblikovalni.

Na *Stihe iz Dzyana* bi zato lahko gledali kot na prvo knjigo koanov (če si ustrezno sposodimo izraz iz *Zena*) o naravi življenja preobrazbe. Koani niso namenjeni niti vzgoji niti umiritvi uma. Oni naj bi spodbudili mišljenjski kaos, ki lahko pomaga pospešiti to, da možgani odpovedo. S tem nastane prostor za objavljanje mističnega uma v tistem resničnem stanju meditacije, ki je glavni interes vseh svetovnih šol večne modrosti.

Prostor in sunyata

Še posebej začetni stih obravnavajo vprašanje “Prostora.” Iz psihološke perspektive se “Prostor,” kakor ga obravnava *Tajni nauk*, nanaša na *sunya* ali *sunyata*. To je stanje pozornosti, ki nastopi takrat, ko se tisto, kar imamo

[2] H. P. Blavatsky, *Secret Doctrine*, op. cit., Zvezek 1, str. 44.

[3] H.P. Blavatsky, *The Theosophical Glossary*, London, The Theosophical Publishing Society, 1892, str. 107.

običajno za “živo,” podredi neprekinjenemu valovanju tega, kar je resnično izvorno. To vitalno življenje je brez pojmovane vsebine, brez pričakovanj, brez istovetenj; z eno besedo, je sunya.

Tolmačiti “Prostor” v *Stihih*, kot da gre za izključno metafizični koncept, ki ga je potrebno “razumeti” in o njem razpravljati v bolj ali manj intelektualnem okvirju, je nevarno. Takšne razprave težijo h krepitvi jaza - ki je vedno pripravljen na nove “pustolovščine” svojega lastnega širjenja, kar vedno predstavljajo ti intelektualni izleti. Pa vendar je bilo to tisto, kar se je skoraj izključno dogajalo ob preučevanju *Tajnega nauka*. V tem okolju, je izraz pridobil bolj ali manj biblijske pomene, “Na začetku je bil Prostor.”

Ni težko dojeti, da je takšen, metafizično usmerjen študij “Prostora” v *Tajnem nauku*, lahko za nekatere intelektualno vznemirljiv. Vendar pa, navkljub čarobni privlačnosti takšnega pripovedovanja zgodb, ostaja dejstvo, da ima to le malo skupnega z življenjem preobrazbe. Tudi se ne zdi, da bi imelo veliko skupnega z resničnim razumevanjem učenja večne modrosti, ki prihaja, kako pravi HPB in njeni učitelji, iz povsem drugega vira kot pa je intelekt.

Kakor pravi *Glas Tišine*, prihaja razumevanje notranjega nauka le k tistim, ki se dejansko vključijo v življenje preobrazbe. [4] Zato (ta temeljni vir predlaga, da) je mogoče dejansko razumevanje tega, kar je v *Stihih* mišljeno s “Prostorom,” le v dejanju preobrazbe. Dejansko stanje pozornosti (ali stanje bivanja), ki se odvije, ko ne obstaja nobena vezanost na katerokoli od stvari pogojenega uma, je mogoče neposredno razumevanje delovanj vesolja, deloma zato, ker vključuje očiščenje vse pogojenosti.

Očitno obstaja korenita razlika med biti v tem stanju pozornosti in ohranjanju idej z vezanostjo. Zato je le v tem preoblikovanem stanju, ki ni obremenjeno s katerimkoli od nespornih predsodkov iz človekove preteklosti, mogoče dejansko razumeti karkoli pomembnega. To verjetno zato, ker se

[4] Preobrazba je predmet celotne knjige. Glej na primer, Blavatsky, *Voice of the Silence*, op. cit., odlomki 4, 5, 19, 32, 33, 51, 56, 63 and 64.

notranja učenja lahko odvijajo le v kontekstu tega stanja preobrazbe - nekaj, kar se lahko odvije le v samosti človekovega bivanja - in o katerih je govora kot o "Nauku Srca."

7. Poglavje

Glas tišine

V predgovoru h *Glasi Tišine* HPB podaja pomembno trditev o odnosu med tem delom in *Stihi iz Dzyana*:

“Delo, iz katerega prevajam, tvori del istega niza kot tisto, iz katerega so bili vzeti Stihi *The Book of Dzyan* (Knjige Dzyan), na katerih temelji *The Secret Doctrine* (Tajni nauk).” [1]

Reči, da imata *Glas Tišine* in *Tajni nauk* isti vir, je isto, kot da bi rekli, da nobenega od njiju ni mogoče razumeti, če jih preučuje um, ki se še ne zaveda, da je pod vplivom pogojenosti.

Joga Glasu

Glas Tišine je neizprosno jasen glede vprašanja potrebe po ne-pogojenem umu (umu prečiščenem z jogo), saj se začne z opozorilom:

[1] H. P. Blavatsky, *Voice of the Silence*, op. cit., str. 106.

“Kdor bi rad slišal glas Nade, “Neslišni Glas,” in ga dojel, mora spoznati naravo Dharane. Ko postane ravnodušen do predmetov zaznavanja, mora gojenec poiskati Radžo čutov, tvorca misli, tistega, ki prebujata utvaro. Um je veliki Ubijalec realnosti. Učenec naj ubije Ubijalca.” [2]

Torej, v skladu s uvodnim opozorilom, ne more nihče, ki ne “postane ravnodušen do predmetov zaznavanja,” začeti z ustreznim preučevanjem *Glasu Tišine* - ali *Tajnega nauka*, ker izhajata iz istega vira in zelo verjetno od študentov zahtevata isto.

V Patanjalijevi osmerni ali astanga jogi, je njenih osem “udov” naštetih kot yama, niyama, asana, pranayama, pratyahara, dharana, dhyana in samadhi. To so “udi” in ne “koraki” zato, ker nobenega od njih ni mogoče ustrezno izvajati brez ostalih. Kljub temu je razpored, na katerega jih navaja Patanjali, tisti, ki so ga učili tisoče let in ki je razpored, o katerem je namig v začetnih vrsticah *Glasu Tišine*. Tam je govora o tem, da mora učenec, potem ko je “postal ravnodušen do predmetov zaznavanja” (pratyahara), “spoznati naravo Dharane” (ki se običajno prevaja kot “koncentracija”).

Z drugimi besedami, *Glas Tišine* ni mišljen zgolj za konceptualno razmišljanje. To je očitno knjiga nasvetov za vsakogar, ki se je že resno podal na pot joge, na pot preobrazbe. In ker po besedah HPB *Tajni nauk* izhaja iz istega vira, človek pričakuje, da isto velja tudi za njega.

Sunyatta

Na primer, zdi se jasno, da je prvi stih namenjen opisu, če besede sploh dovoljujejo kaj takega, stanja pozornosti, ki se v Zenu in drugih šolah (in v *Tajnem nauku*) imenuje sunyatta. V skladu z vsemi temi učenji, je to stanje tisto, v katerem lahko predvidoma pride do večje povezanosti z vesoljem. Za ta prvi stih bi lahko tudi rekli, da je opis stanj pozornosti nekega adepta,

[2] H. P. Blavatsky, *Voice of the Silence*, op. cit., odlomki 2-5.

kar izraža samo besedilo, ko govori o “odprtem očesu Dangme.” HPB v opombi razlaga:

“V Indiji se imenuje “Oko Shive,” onstran Velikega Gorstva pa je v ezoteričnem izrazoslovju znano kot “Odprto Oko Dangme.” Dangma pomeni očiščena duša, tisti, ki je postal Jivanmukta, najvišji adept, ali raje tako imenovani Mahatma. Njegovo “Odprto Oko” je notranje duhovno oko jasnovidca. A sposobnost, ki se manifestira skozenj, ni jasnovidnost kot jo razumemo običajno, to je, moč videnja na razdaljo, ampak bolj sposobnost duhovne intuicije, preko katere je dosegljivo neposredno in zanesljivo znanje.” [3]

Ta prvi stih se nedvoumno nanaša na dejstvo, da, ko je prisoten sunyatta, “Prostor,” nima nikakršnega pomena nobena od razlag, podanih v besedilih, saj ni nobenega, ki bi bral ali obravnaval to, kar pravijo. Ponuja grafično podobo tega, kako zgleda, ko se človek nahaja v tem stanju popolne praznine. Del tega, kar poudarja (kot v učenjih Nagarjune, na katerih temelji Zen), je to, da je pot osvoboditve v tem stanju brez pomena, ker ni nobenega, ki bi se na karkoli odzival, ker ni nobenega kraja, kamor naj bi se šlo, ker ni nobenega hrepenenja po spreminjanju česar koli. Zato, ko je prisotna psihološka praznina sunyatta, “Sedmih Poti v Blaženost ni bilo.” Niti v tem stanju ni nobene skrbi zaradi bedne banalnosti vsakodnevnega življenja, kakršno se običajno živi, to je, nenehne vezanosti na različne predmete čutenja (ki jih v budističnem izrazoslovju zastopajo tako-imenovane nidane). Zato “Velikih Vzrokov Bede ni bilo.”

Sledi celotno besedilo stiha, ki je navedeno zato, da bi lahko bralec pogledal nanj s te psihološke perspektive. Medtem ko bi le popoln komentar, s skrbno obravnavo vsakega izraza in s posebnimi povezavami na budistične in druge vire, verjetno priskrbel jasnejšo predstavitev, pa so tu bolj prosojno psihološki deli v položeni pisavi:

[3] H. P. Blavatsky, *Secret Doctrine*, op. cit., Zvezek 1, str. 118.

“Večna Mati, odeta v svoja Vedno Nevidna Oblačila, je še enkrat dremala skozi Sedem Večnosti. Časa ni bilo, kajti spal je v Neskončnih Prsah Trajanja. Univerzalnega uma ni bilo, kajti ni bilo Ah-hi, ki bi ga vsebovali. Sedmih Poti v Blaženost ni bilo. Velikih Vzrokov Bede ni bilo, kajti ni bilo nobenega, ki bi jih ustvaril in se jim pustil ujeti. Le Tema je izpolnjevala Brezmejno Vse, kajti Oče, Mati in Sin so bili še enkrat eno, in Sin se še ni prebudil za novo Kolo in nato za svoje Romanje. Sedem Vzvišenih Gospodov in Sedem Resnic je prenehalo biti, in Univerzum, Sin Nujnosti, je bil potopljen v Paranishpana, da bi ga izdihnili tisto, ki je in vendar ni. Nič ni bilo. Vzroki za Obstoj so bili odstranjeni; Vidno, ki je bilo, in Nevidno, ki je, sta počivala v Večnem Ne-Bivanju - Edinem Bivanju. Le Ena Oblika Obstoja se je raztezala brezmejno, neskončno, brezvzročno, v Snu brez Sanj; in Življenje je nezavedno utripalo v Univerzalnem “Prostoru,” skozi tisto Vse-Prisotnost, ki jo začuti Odprto Oko Dangme. Toda, kje je bil Dangma, ko je bila Alaya Univerzuma v Paramartha, in je bilo Veliko Kolo Anupadaka?” [4]

Paramartha

Paramartha je ime neke druge ezoterične raprave, ki naj bi pripadala istemu nizu kot *Stihi* in *Glas Tišine*:

Tako kot veliko mistično delo Paramartha, ki so ga, kakor nam pravi legenda o Nagarjuni, velikemu Arhatu posredovali Naga ali ‘kače’ (v resnici ime, ki so ga dajali starodavnim Iniciatom), ima tudi *The Book of the Golden Precepts* - Knjiga Zlatih Pravil isti izvor. [5]

[4] H. P. Blavatsky, *Secret Doctrine*, op. cit., Zvezek 1, str. 91-92.

[5] H. P. Blavatsky, *Voice of the Silence*, op. cit., str. 106-107.

Izraz je ključnega pomena v Madhyamika šoli budizma in je v *Tajnem nauku* opredeljen kot “Absolutno Bivanje in Zavest, ki je Absolutno Ne-Bivanje in Ne-zavest”. [6]

Krishnamurti je, ko je govoril v bolj sodobnem slogu, razjasnil (položena pisava) to vprašanje Absolutnega Bivanja, ki je Absolutno Ne-Bivanje, ko je poudaril, da je:

“Bistvo mišljenja tisto stanje, v katerem ni misli. Kakorkoli globoko in široko je razpredena misel, bo ta vedno ostala plitka, površna. Konec mišljenja je negacija, in to, kar je negativno, nima pozitivnega načina; ne obstaja nobena metoda, noben sistem s katerim bi naredili konec mišljenju. Metoda, sistem, je pozitiven pristop do negacije in na ta način mišljenje ne more nikoli najti svojega bistva. Mora prenehati obstajati, da bi obstajalo bistvo. Bistvo bivanja je ne-bivanje, in da bi bilo mogoče “videti” globino ne-bivanja, mora obstajati svoboda od nastajanja.” [7]

V svojem komentarju nato HPB nadalje razlaga, ob uporabi jezika, ki je brez hegelijanskih izrazov, ki jih stalno uporablja v *Tajnem nauku* (morda zato, da bi bila bolj sprejemljiva za svoje viktorijansko občinstvo). Tako pravi, da:

““Paramarthasatya” je samo-zavest, Svasamvedana, ali “samo-analizirajoči odsev” - iz dveh besed, *parama*, nad vsako stvarjo, in *artha*, dojemanje - medtem ko satya pomeni absolutno, resnično bivanje ali esse.” [8]

Če skrbno preberemo HPB-jin komentar devetega verza prvega stiha, bomo videli, da osrednje vprašanje celotnega stiha očitno ni samo kreacija univerzuma v konvencionalnem smislu, kar jemljejo kot samo po sebi umevno vsi komentarji *Tajnega nauka*. To besedilo se prej ukvarja, če ga prebiramo s psihološkim ključem v mislih – namesto metafizičnega, kot je bilo to v

[6] H. P. Blavatsky, *Secret Doctrine*, op. cit., str. 119 opomba.

[7] J. Krishnamurti, *Krishnamurti's Notebook*, Harper & Row, New York, 1976, str. 57-58.

[8] H. P. Blavatsky, *Secret Doctrine*, op. cit., Zvezek 1, str. 120 opomba.

preteklosti – predvsem s stanji pozornosti, ki so mogoča le za zelo dovršenega adepta. Tam pravi (položena pisava), da:

“Alaya je Duša Sveta ali Anima Mundi - Emersonova Nad-Duša - ki, v skladu z ezoteričnim učenjem, periodično spreminja svojo naravo. Alaya, čeprav večna in nespremenljiva v svoji notranji esenci na ravneh, ki so nedosegljive tako za ljudi kot za Kozmične Bogove (Dhyani Buddhé), se med dejavnim življenjskim-obdobjem spreminja v odnosu do nižjih ravni, vključno z našo. Med tem časom niso eno z Alayo, po Duši in Esenci, le Dhyani Buddhé, ampak je tudi človek, ki je močan v Yogi (mistični meditaciji), “sposoben z njo spojiti svojo dušo,” kakor pravi Aryasanga iz Yoga-charya šole. To ni Nirvana, ampak stanje nad njo.” [9]

Dejansko naravo prostora in resnost težav, ki jih vključuje to vprašanje brez ustrezne perspektive v vsakodnevnem življenju (kar rutinsko počnejo metafiziki), znova jasno podaja Krishnamurti:

“Mišljenje ne more razumeti ali samo sebi izoblikovati naravo prostora. Karkoli že izoblikuje, ima v sebi omejitve svojih lastnih meja. To ni prostor, na katerega naleti meditacija. Mišljenje ima vedno obzorje. Meditativni um nima nobenega obzorja. Um ne more napredovati iz omejenega v brezmejno, niti ne more preoblikovati omejeno v brezmejno. Prvo mora prenehati obstajati za drugo. Meditacija je odpiranje vrat v prostornost, ki si je ni mogoče domišljati ali o njej razmišljati. Misel je jedro, okoli katerega je prostor ideje, in ta prostor je mogoče razširiti z nadaljnji idejami. Vendar pa takšna širitev preko kakršnekoli oblike spodbude ni prostornost, v kateri ni nobenega jedra. Meditacija je razumevanje tega jedra in zato gre preko njega. Tišina in prostornost hodita skupaj. Brezmejnost tišine je brezmejnost uma, v katerem jedro ne obstaja. Zaznava tega prostora in tišine ni misel. Misel lahko zazna le svojo lastno projekcijo, in nje prepoznavanje je njena lastna meja.” [10]

[9] H. P. Blavatsky, *Secret Doctrine*, op. cit., Zvezek 1, str. 119.

[10] J. Krishnamurti, *The Only Revolution*, Victor Gollancz, London, 1970, str. 40.

8. Poglavje

Kalachakra tantra

Nedavno odkritje, da so *Stihi iz Dzyana* vsaj deloma vzeti iz Kalachakra Tantre (ali morda obratno), zelo veliko prispeva k razjasnitvi, da je mogoče bistvo *Tajnega nauka* najbolje izraziti s človeško preobrazbo. Navsezadnje je preobrazba univerzalno priznana kot bistvo Tantre, in poreklo Kalachakre je tako v Indiji kot Tibetu priznано kot izvor najvišjega in najbolj ezoteričnega od vseh učenj. [1]

Raziskave, ki so jih opravili Jagannath Upadhyaya s Sanskrtske Univerze v Benaresu, H. J. Spierenburg iz Nizozemske in David Riegler iz Združenih Držav, nudijo povsem nedvomen dokaz, da je pravo teozofsko učenje eno in isto s tako-imenovanim "Učenjem o Shamhali," drugim imenom za učenje Kalachakra porekla. [2]

Povezava *Tajnega nauka* in Kalachakra tantre je resničen mejnik v razumevanju dejanskega učenja učiteljev HPB. Ker je bistvo Kalachakra učenja

[1] Glej Edwin Bernbaum, *The way to Shambhala*, Garden City, Anchor Books, 1980; glej tudi Chogyam Trungpa, *Shambhala. The Sacred Path of the Warrior*, New York, Bantam Books, 1986.

preobrazba, to pomeni, da je bistvo teozofije to, kar se odvija v samem procesu preobrazbe. Srce teozofije zato gotovo ni zgolj nek niz "učenj," o katerem lahko z večjo ali manjšo jasnostjo govori in piše vsak. Prej gre za samo dejanje preoblikovane zaznave, ki je ne ovirajo nobene trditve, ki prihajajo iz pogojenega uma. V budizmu je prišla najbolj razvita smer učenja preko Mahayane in Vajrayane, pri katerima se zdi, da so bila iz njiju korenito izbrisana začetna učenja Bude. In zapomniti bi si morali, da za Nagarjuno, ki se ga obravnava kot prvotni vir teh dveh porekel, velja, da je podajal "Učenje o Shambhali."

Razlog, zakaj gre pri Nagarjuni za navidezno odstranitev Plemenite Osmerne Poti, skupaj s številnimi drugimi temeljnimi budističnimi učenji, je morda ta, da so postala prej sredstvo za pogojeni um kot pa pomagalo za resnično osvoboditev. V trenutku, ko se ustvari neka trdna predstava o katerikoli resnici, ta preneha biti resnica in postane prvina pogojenega uma - in eden izmed razlogov za nevarnost metafizičnih predstavitev, ki so bile oblikovane brez rabe psihološkega ključa. To je potem lahko tudi razlog, zakaj resnična teozofija ne more biti niz trdnih učenj, ne glede na to, kako vzvišeno lahko včasih zvenijo.

Učenje o Shambhali

Vsa takšna učenja so iz sveta pogojenega uma in malo verjetno je, da bi vodila do življenja preobrazbe, razen če ne spodbudijo vznemirjenje in posledično njih opustitev s strani zelo resnega študenta. Dejansko se zdi, da učenje o Shambhali (ki je omenjeno v citiranem prvem stihu), zelo jasno predlaga, da se življenje preobrazbe ne začne, dokler obstajajo, in ne prenehajo obstajati, vse ideje, prepričanja in vezanosti na različne filozofije.

[2] Glej David Reigle, *The Books of Kiu-Te or The Tibetan Buddhist Tantras. A Preliminary Analysis*, San Diego, Wizards Bookshelf, 1983; in tudi njegova članka "New Light on the Book of Dzhan," in Symposium on H. P. Blavatsky's *Secret Doctrine*. Proceedings, San Diego, Point Loma Publications, 1991.

Preobrazba vključuje to, da ne obstaja več pogojeni um in da njegovo mesto zavzame nekaj drugega. Le v takšnem stanju se začne resnična teozofija. Ko se odvija preobrazba, kakor pravi Nagarjuna in zato učenje o Shambhali, ni nujno verjeti ali ne verjeti v karkoli. Verovanja v reinkarnacijo, karmo, enost življenja, duhovno pot ali katerokoli drugo, so povsem pogrešljiva v kontekstu življenja preobrazbe. Karkoli se že odvija v takšnem kontekstu popolne negacije pogojenega uma je sveto (če si sposodimo izraz od Krishnamurtija) in je njegov lasten vir; ne potrebuje zagovora iz nobene knjige ali učenja. Njen normalen izraz bi bila popolna prepojitev s čemerkoli, kar se odvija, in bi osebnosti, ki so ji priča, opisale kot sočutje, modrost, razumevanje, skrb. Krishnamurti to postavlja tako:

“Meditacija ni iskanje, ni prizadevanje, raziskovanje, preiskovanje. Je izbruh in odkritje. Ni obvladovanje možganov, da bi se prilagodili, niti ni samopreiskovalna analiza, in gotovo ni urjenje v koncentraciji, ki vključuje, izbira in zanikuje. Je nekaj, kar prihaja naravno, potem ko so bile spoznane in z lahkoto opuščene vse pozitivne in negativne zahteve in dosežki. Je popolna praznina v možganih. Praznina je tista, ki je bistvena, ne to, kaj je v praznini. Obstaja le gledanje iz praznine. Iz nje izvira krepost, ne pa družbena moralnost in spoštljivost. Le iz te praznine izhaja ljubezen, sicer ni ljubezen. Pravičnost ima temelj v tej praznini. Je začetek in konec vseh stvari.” [3]

Krishnamurti in Nagarjuna

Povezavo med Krishnamurtijem in Nagarjuno so dejansko ustvarili budisti. Ko govori o Panditu Jagannathu Updhyaya, Pupul Jayakar v svoji Krishnamurtijevi biografiji pravi, da:

“V začetku 1950-ih, ko so panditi iz Varanasija prvič slišali za Krishnajija, so budisti menili, da Krishnaji govori o budizmu, vedanti pa, da pripada toku Vedante. Kasneje je Upadhyayaji čutil, da Krishnaji bolj pripada toku

[3] J. Krishnamurti, *Notebook*, op. cit., str. 68-69.

Nagarjune. Še kasneje pa je čutil, da je Krishnajijeva beseda to, kar bi govoril Nagarjuna, če bi živel v današnjih dneh. Bilo je pomembno za sodoben čas.” [4]

Zdi se, da gre za veliko skušnjavo za pogojeni um, ki se sooča z objavljanjem življenja preobrazbe, da bi ustvaril nek nov svet idej, s katerim bi pojasnil to življenje. Vendar pa, prvič, opis pogojenega uma (vsi opisi so opisi pogojenega uma, ker so izraženi v njegovem jeziku) ni opisano; nikoli ne more povedati to, kar bi človek rad, da bi bil sposoben povedati. In drugič, tudi ko je opis do neke mere navdihujoč, ni nikoli sam po sebi življenje preobrazbe in je zato v celoti nepomemben. Edina pomembna stvar je življenje preobrazbe, in zdi se, da so vsa “učjenja” voda na mlin pogojenega uma, ne glede na to, kako lepo ali globoko lahko zvenijo. To je prva lekcija, ki se je je potrebno naučiti v učenju o Shambhali, kakor se zdi, da to namiguje pričevanje.

KH in preobrazba

Zanimiv je problem, kako lahko človek sam dejansko vidi to prvo lekcijo, saj na tej točki ni na voljo nobena pomoč iz kakršnegakoli spisa, guruja ali tradicije. Človek je povsem prepuščen samemu sebi, brez česar koli, na kar bi se lahko naslonil. Eden od HPB-jinih učiteljev, Mojster KH, to postavlja tako:

“Dejstvo je, da je do zadnje in vzvišene iniciacije vsak chela - in celo nekateri adepti - prepuščen lastni spretnosti in svetovanju. Mi moramo bojovati svoje lastne bitke, in znan pregovor - “adept se postane, ne pa ustvari,” je resničen do zadnje črke.” [5]

Odstranitev vezanosti pogojenega uma (vključno z vsemi učenji in praksami, ki jih je pogojeni um morda poistovetil z duhovnim življenjem) očitno

[4] Pupul Jayakar, *Krishnamurti, A Biography*, New York, Harper & Row, 1986, str. 434.

[5] Humphreys in Benjamin, eds., *Mahatma Letters*, op. cit., str. 305.

ustvari v človekovem življenju strahovit vakuum. Ta praznina je tako globoko neprijetna, da obstaja zelo velika skušnjava, da bi jo napolnili z novimi koncepti. Veliko skušnjava na primer predstavlja to, da bi ustvarili nov svet idej iz ugotovitve, da se je potrebno odpovedati vsem idejam.

Ko človek ostane brez kakršnegakoli koncepta, odvisen zgolj od čutenj, ki so tako "napačna" za konceptualno vezan pogojeni um, z lahkoto predvideva, da mora biti resnično nekaj narobe v smrti vseh njegovih skrbno varovanih vezanosti. Toda, tako dolgo, dokler deluje v skladu s formulo, ne glede na to, kako bistra, prefinjena ali subtilna je, je pogojeni um, jaz, tisti, ki poveljuje. Človek bi rad našel neko tolažbo v neki pripravljene formuli glede tega, kakšno bo življenje brez pogojenega uma. Vendar pa dejansko ni mogoče vnaprej določiti, kako se bo odvila preobrazba, saj je, kakor je podčrtal Mojster KH, vedno izvirna, edinstvena.

Ta občutek zmede in neudobja, ki ga naravno čuti pogojeni um, je tisti, ki je naredil Krishnamurtijeve vpoglede in opažanja tako težavna za mnoge od številnih ljudi - in ne le teozofe - ki so prišli v stik z njim med njegovim dolgim življenjem. To nelagodje tako presenetljivo spominja na poročila o učeništvu in pripravništvu, o katerima je bilo nenehno govora v prvih letih zgodovine društva, še posebej v pismih Mojstrov.

9. Poglavje

Krishnamurti in preobrazba

Ko je Krishnamurti stopil na teozofsko prizorišče, je bilo univerzalno razumevanje v vseh teozofskih in drugih novodobnih organizacijah to, da je teozofija - ali večna filozofija pod katerimkoli že imenom - prvenstveno metafizični sistem, logična zgradba konceptov in idej.

Prevladovalo je mišljenje (in še vedno prevladuje), da je teozofija sestavljena iz niza učenj, ki, zaradi svoje razumnosti, vodi človeška bitja do tega, da zaživijo duhovno življenje, ki je bilo dojeta kot življenje v skladu z nizom postavljenih pravil. Vendar pa skrben pregled vseh izvirnih virov (pisem Mojstrov, HPB-jinih besedil in besedil nekaterih chel) kaže, da dejansko učenje ni bilo nikoli mišljeno kot zgolj "racionalna" predstavitev "realnosti."

Prej in predvsem je bilo predstavljeno kot niz intuitivnih uredb in opozoril, ki naj bi navdihnili zanimanje za življenje preobrazbe, življenje bratstva in ne-pogojenega sprejemanja tega, o čemer je govora. To je delni razlog, zakaj je prišlo do tolikšnega števila navidezno različnih različic učenja, zakaj je večina od njih v nasprotju z drugimi na določenih kritičnih točkah in zakaj

je v zgodnjem obdobju (ko je bil vpliv Mojstrov bolj očiten) med člani vladala takšna velika zmeda glede tega, kakšno je dejansko učenje.

Večina članov je iskala - drugi pa so o tem pisali ali predavali - "racionalno" sliko sveta. Mojstri in HPB pa so, po drugi strani, učili način življenja, ki je vključeval izključitev intelekta kot vira modrosti in vzpostavljaj bratstvo. To pa je deloma pomenilo tudi to, naj se ne posveča veliko pozornosti temu, kar nekdo (vključno s človekom samim) verjame ali ne verjame. Ali, kakor je g. Besant to napisal Mojster KH:

"Nihče si nima pravice lastiti oblasti nad učencem ali njegovo zavestjo. Ne sprašujte ga, kaj verjame. ... Potrebno je zagrabit vrhunec intelektualnega napredka in ga speljati v Duhovnost. Ne sme se ga siliti v prepričanja in ceremonialno čaščenje." [1]

Krishnamurti in teozofija

Prisotnost Krishnamurtija v središču teozofskega sveta bi lahko videli, kot da ni šlo za napako, niti ne za banalno naključje. Preko Krishnamurtija je prišla v odlomkih in do sveta na splošno prva lekcija učenja o Shambhali.

To, kar je govoril skozi celotno svoje življenje, je nujnost umiranja iz trenutka v trenutek (v teozofskem izrazoslovju smrt osebnosti), kar smo videli po izjavah, citiranih v predhodnih poglavjih. Nadalje je govoril o problemu naše nesposobnosti, da bi razumeli, da dejansko ne moremo nič "poznati," dokler zaznava izhaja iz pogojenosti, z določenega zornega kota. Življenje konceptov in pogojenosti je očitno tudi življenje osebnosti, pogojenega uma, tako da je poudarjal (če zopet uporabimo teozofske izraze) potrebo, da dovolimo nečemu drugemu, ne pa osebnosti, da določa naše razumevanje stvari.

[1] C. Jinaradasa, ed., *Letters From the Masters of the Wisdom, First Series*, Adyar, Theosophical Publishing House, 1964 [1919], str. 99.

Vendar pa je v celoti zavračal, da bi temu “drugemu,” kar nastopi takrat, ko pogojenega uma ni več, kot je to slučaj v nekaterih teozofskih, hindujskih in budističnih šolah, kakršnokoli ime. To njegovo zavračanje je begalo mnoge, ki so zahtevali “racionalno” sliko sveta. Nikoli ni rekel “to, o čemer govorimo, je Buddhi,” ali “govorim o gornji triadi,” kar se dogaja pri metafizičnih, čisto konceptualnih predstavitevah.* Kadarkoli za to “drugo,” ki se nahaja onstran konceptualnega uma, uporabimo besede, se vse poveže z ravno pogojenega uma, ne glede na to, kako “globoko” ali “duhovno” lahko zveni.

Ne zdi se, da bi se dejanski Buddhi* iz teozofske literature lahko nanašal zgolj na besedo ali koncept. Niti se ne zdi, da bi ga bilo mogoče kredibilno razvrstiti na piramidalni diagram, na katerem bi bil postavljen v bližino “vrha.” Od izrazov, kot so “vrh,” “dno,” “nad” in “spodaj,” s svojimi pomeni “nadrejenosti” in “podrejenosti,” ne moremo pričakovati, da bi imeli kakršnokoli mesto v svetu dejanske “gornje triade,” o kateri je govora v večni filozofiji. Toda govorjenje o teh stvareh tako, kot da bi vedeli, o čem nekdo govori ali piše, ima lahko za posledico njih pomanjšanje. Krepi pretvezo, da je mogoče o njih govoriti racionalno, z besedami in koncepti, v nasprotju z učenjem o Shambhali. To učenje predlaga, kakor smo pokazali zgoraj, da se začetek učenja odvijne s smrtjo pogojenega uma - in z njim vseh konceptov.

Lakmusov test

Krishnamurti je brezkompromisno pokazal, kako resna in nevarna je napaka razvrščanja sublimnih pojmov. Vsak, ki na primer le verjame v “enost življenja” in dejansko ne obstaja v stanju bivanja vsega življenja, je lahko prepričan, da bo zaspal in se odmaknil od življenja preobrazbe, v katerem ne more obstajati noben takšen koncept. Prav lahko se zgodi, da ob dejanskem umiranju pogojenega uma, z vsemi njegovimi koncepti in pogojevanostmi, lahko navsezadnje pride do odkritja, da je življenje eno. Vendar pa

je to tudi telo nevarna ideja, kajti tovrstna špekulacija je le še eno konceptualno odvrčanje od življenja preobrazbe.

Z drugimi besedami, Krishnamurtijeva prisotnost v 20. stoletju je omogočila vsakomur med nami, da opravi dejanski laksmusov test, kako resni smo dejansko glede teozofije, glede tega, kar je. Ta vključuje, da teozof ni nujno nekdo, ki ima neka določena prepričanja, ampak prej nekdo, ki živi življenje preobrazbe. Druga posledica vsega tega je, da bo vsak, ki verjame v ali predstavlja teozofijo drugim kot da bi bila niz trdnih učenj, navzlic dobrim namenom, zelo obžalovanja vredno napačno predstavljal resnico in morda delal slabo uslugo ezoteričnemu učenju.

Zato morda ne bo veliko presenečenje, če v Pupul Jayakarjini Krishnamurtijevi biografiji lahko preberemo izjave, ki sta jih na začetku stoletja podala dva tantrika Kalachakra porekla, s katerima se je v Benaresu redno posvetovala g. Besant:

“Pandit Jagannath Upadyaya iz Varanasija, ki je našel kopijo izvirnega besedila Kala Chakra Tantre in ki ga je nato raziskoval, je povedal Krishnaji, da je pandit Gopinath Kaviraj menil, da je Teozofsko društvo pridobilo precej svojega skrivnega učenja iz tega tajnega nauka. Nadalje je povedal, da sta v prvih letih 20. stoletja Swami Vishudhanand in Gopinath Kaviraj povedala g. Besant o neizbežnem prihodu Maitreye Bodhisattve in njegovemu objavljanju v človeškem telesu; po swamiju naj bi bilo izbrano telo tisto Krishnamurtija.” [2]

Na nesrečo so takšne izjave v zvezi s Krishnamurtijem na široko tolmačili, kot da pomenijo to, da je on zelo velika avtoriteta, kateri moramo vsi slediti do zadnje črke, ali pa, da se tisti, ki so dali te izjave, motijo. Upati je, da smo tu prikazali, da obstaja zelo jasen in nesporen tesen odnos med Kalachakra poreklom, Nagarjuno in Zenom, med Mojstri, ki so zasnovali teozofsko gi-

[2] P. Jayakar, *Krishnamurti*, op. cit., str. 30-31.

banje, učenjem večne filozofije, *Tajnim naukom* in Krishnamurtijem. Vendar pa to ne pomeni nujno, da je potrebno Krishnamurtija (ali Mojstre, zaradi tega) sprejeti *a priori* kot vzvišeno avtoriteto v duhovnih vprašanjih.

Na avtoriteto lahko navsezadnje gledamo kot le še na en koncept pogojenega uma - sprejetega ali zavrženega v skladu z njegovimi predsodki - tako da verjetno nihče, ki sledi avtoritetam, ne živi življenja preobrazbe. Pogojeni um je tisti, ki samovoljno ustvarja pomene o "nadrejenem" in "podrejenem," ki so tako nepogrešljivi za to, da imamo avtoritete. Dejansko pa so takšna razlikovanja popolnoma brez pomena.

Krishnamurti ni bil neka avtoriteta, deloma točno zato, ker lahko sedaj nanj gledamo kot na del precej širše slike - lahko bi rekli tibetanske t'angka slike na zvitku, ki je bil ustvarjen v Shambhali.

* Na grafični - in zato povsem konceptualni - sliki, ki jo je priskrbela viktorijanska Teozofija, je "Buddhi" nivo pozornosti, ki se nahaja takoj onstran "konkretnega" uma, in je ena od prvin, ki sestavljajo "gornjo triado" ali Atma (duh), Buddhi (intuicija, ljubezen) in Manas ("gornji" um).

ARYEL SANAT - TAJNI NAUK, KRISHNAMURTI IN PREOBRAZBA

ARYEL SANAT (Miguel Angel Sanabria) je leta 1972 diplomiral in leta 1976 doktoriral iz filozofije na Univerzi v Miamiu, ZDA, nato pa predaval na oddelku za filozofijo in religijo na Ameriški univerzi v Washingtonu. Še posebej je raziskoval življenje in delo Jidduja Krishnamurtija ter svoja spoznanja strnil v knjigi *The Inner Life of Krishnamurti: Private Passion and Perennial Wisdom* (Notranje življenje Krishnamurtija: zasebna strast in večna modrost), Quest books, 1999.

V knjigi Aryel prepričljivo razbija številne priljubljene mite o Krishnamurtiju, zlasti tega, da je slednji zanimal obstoj teozofskih mojstrov in preziral ezoterično stran duhovne poti. Sanat dokazuje, da je imel Krishnamurti bogato in intenzivno ezoterično življenje. Poleg tega so bile resnice starodavne modrosti, kot so jih razkrili mojstri, resničnost Krishnamurtijevega vsakdanjega življenja, od njegovega otroštva do smrti. Ta zgodba o Krishnamurtijevem notranjem življenju pomembno prispeva k boljšemu razumevanju Krishnamurtijevega življenja in idej ter njegovih pogledov na teozofijo, budizem, nauke Gurdijeva – dejansko na celotno sodobno duhovnost.

